

De dode zielen van Buenos Aires

Ward Ruyslinck

De bidonvilles, de slums, de favellas... Het zijn woorden die regelmatig in de berichtgeving van de Derde Wereld opduiken om de nederzettingen van de armen, de hongerigen, de paria's in Indië, Brazilië, Mexico, Peru, Bolivië en nog een stuk of wat andere Zuid-Amerikaanse landen aan te duiden. Woorden die vage, verre visioenen oproepen van menselijke ellende en beproeving. Merkwaardig is wel dat daarbij haast nooit over de slums van Argentinië wordt gesproken. Ze zijn alleszins minder berucht, ze worden blijkbaar door de newsmakers opgeofferd aan de mythe dat Argentinië een van de rijkste Zuid-Amerikaanse staten is en aan de Kretenzische logica dat de armen in een rijk land alleen maar arm zijn omdat ze te lui zijn om te werken. Nochtans leeft aan de periferie van Buenos Aires, de hoofdstad van het 'welvarend' Argentinië, meer dan één miljoen paupers in onvoorstelbaar afschuwelijke krotten die door de 'porteño', dat is de bewoner van Buenos Aires, worden aangeduid als de 'villas miserias', meestal afgekort tot 'de villas'. Meer dan één miljoen zogezegde luiaards in werkelijkheid een kolonie van sociale mislukkelingen en verschoppelingen, paria's, desheredados, die geen deelhebben aan de vleespotten van Argentinië, omdat ze het slachtoffer zijn van maatschappelijke discriminatie, van een oligarchisch systeem.

In mei van dit jaar had ik de gelegenheid om enkele van de zowat 90 villas miserias te bezoeken die zich in het Zuidoosten van Buenos Aires als een zwarte gordel uitstrekken en welluidende, niet zelden Italiaanse namen als Luro, Lugano, Belgrano, Soldati, Devoto hebben. Mijn bezoek aan deze besloten gemeenschappen van arme kleine 'campesinos', underdogs, sociaal ontwrichten, 'cabecitas negras' en werkeloze immigranten uit Paraguay, Bolivië, Chili, Peru, Brazilië, Italië was uiteraard alleen mogelijk dankzij de hulp en de medewerking van een paar armenpriesters, de Vlaamse pater Gustaaf van Regenmoortel en de jonge Napolitaanse padre Rodolfo Ricciardelli. Zij introduceerden me achtereenvolgens in de 'ciudad oculta' (de duistere stad) van de villa Belgrano, waar ongeveer 2000 dode zielen samenhookten, en in de villa Lugano, op één na de grootste slum van Buenos Aires (ca. 15.000 dode zielen).

Ons bezoek viel samen met de eerste overvloedige najaar regens – het Argentijnse najaar begint in maart – en ik was mijn sympathieke landgenoot 'padre Gustavo' (een 39-jarige Kempenaar) niet weinig dankbaar voor het lumineuze idee om me een paar waterdichte pampero-laarzen te lenen. Zowel in Belgrano als in Lugano zonken we tot over de enkels in de modder weg. Ik heb in de Lage Landen dikwijls door praktisch onbegaanbare modderige landwegen geploeterd, maar de zwarte, stinkende, weeë modderpoelen, waardoor de 'villeros' zich dagelijks een weg moeten banen, is met niets te vergelijken. Het is gewoon een verschrikking. Ik heb voortdurend moeten denken aan de ontstellende beschrijving die de Sovjetschrijver Vladimir Tendrjakov in zijn novelle 'Modder' van de afschuwelijke slijkerige Russische aarde geeft : het benadert ongeveer de weezinwekkende werkelijkheid waarmee ik in de 'barrios' (buitenwijken) van Buenos Aires geconfronteerd werd.

De families, die in deze slijkdorpen verblijven, schijnen zich nochtans niet zo druk te maken over de modder. Wie onder de schurft zit, moppert niet over een vlooiepijk. De slijkpoelen zijn tenslotte een (onbelangrijk) nevenaspect van de veel grotere ‘poelen van ellende’ waarin de Argentijnse paupers zoveel dieper en zoveel hopelozener wegzinken. Wat betekenen beslijkte voeten voor iemand die geen behoorlijke huisvesting heeft, geen gas, geen elektriciteit, geen stromend water, geen inkomen, geen rechten en geen verwachtingen? Ik heb in de ‘ciudad oculta’ een tijdlang zitten praten met een van de duizenden dode zielen uit deze misèrewijk, Valentin Mendoza, een innemende en opgeruimde veertiger, analfabeet en karweiganger, die als metselaarsknecht hier en daar wat pesos gaat verdienen (‘zijn brood verdienen’ zouden wij zeggen, maar in de slums heet dat ‘ganarse el puchero’ zijn hutsepot verdienen). Ik heb gezien hoe Mendoza in zijn noodoptrekje van golfplaten, samen gespijkerde planken en ruw metselwerk – in de winter een tochtgat, in de zomer een broeikas – leeft samen met zijn gezin (een vrouw en vier kinderen), vijf honden, twee katten, een eend, een haan en enkele kippen, en ik was vervuld zowel van weerzin voor zijn mensionwaardige bestaansvoorwaarden als van bewondering voor zijn waardigheid, zijn levensmoed, zijn geduld, zijn vriendelijke eenvoud en spontane gastvrijheid. Ondanks alles is Mendoza geen verbitterde, geen ‘desperado’. Een vreemd en vrij algemeen verschijnsel : bij deze maatschappelijke onderlaag treft men telkens weer een optimisme, een hulpvaardigheid en vriendschappelijke tegemoetkoming aan die men vergeefs bij de welstellende Argentijn zoekt.

De enigen die zich werkelijk het lot van de misdeelden in de villas aantrekken zijn de (overwegend buitenlandse) priesters en sociale werkers. Zoals padre Gustavo en padre Rodolfo hebben tientallen progressieve, idealistische jonge priesters een zenuwslopend maar vruchtbaar arbeidsveld in de slums gevonden.

Dag en nacht staan zij ter beschikking van de ‘outcasts’ met raad en daad, met informatie, met geestelijke en morele bijstand, medische en praktische hulp, Voor hen is het woord van Christus geen ijdel woord. Zij streven er in de eerste plaats naar de ‘peones esclavos’ maatschappelijk bewust te maken. De leuzen op de muren van padre Rodolfo’s sociaal centrum in Lugano liegen er niet om : ‘El derecho de vivir no se mendiga, ise toma’ (het recht op leven wordt niet afgebedeld maar genomen) en ‘Los pastores que callan solo son dignos de pueblos esclavos’ (de priesters die zwijgen zijn alleen maar onderdrukte volken waardig). Deze en andere slogans vindt men trouwens terug in het gestencilde informatieblad ‘Nuestra Lucha’, (Onze Strijd) dat door het comité onder dé ‘villeros’ verspreid wordt. Het zouden slagzinnen uit het dagboek van Camilo Torres kunnen zijn.

De villas zijn, alles bij elkaar, het spookbeeld van Argentinië, zoals de favellas het spookbeeld van Brazilië zijn. Zij vormen de onbekende ‘achterzijde van de maan’, een schrille tegenstelling met de overbelichte voorzijde, die het folkloristische gedoe van de gauchos in hun uitgestrekte estancias, de skisportcentra van Barilocho en de ‘asado criollo’ (de barbecue op z’n Argentijns) te zien geeft. De gebeurtenissen die zich kort na mijn vertrek uit Argentinië hebben voorgedaan – de bloedige rellen te Cordoba, de ontvoering en executie van Aramburu en de afzetting van president Onganía – hebben me dan ook niet verbaasd. Ze zijn een symptoom van de gisting en het verzet tegen sociaal onrecht, die de nieuwe politieke realiteit van heel Zuid-Amerika kenmerken.